

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-22>

УДК 338.1:005.336.4:658:004.383.3

Чернявський І. Ю.

кандидат економічних наук,

Національний університет біоресурсів та природокористування України

Cherniavskyi Ivan

Candidate of Economic Sciences,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ВЕКТОРИ АДАПТАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ ДО УМОВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

VECTORS OF ADAPTATION OF THE POTENTIAL FOR DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES TO THE CONDITIONS OF THE DIGITAL ECONOMY

У статті уточнено сутність потенціалу розвитку інтелектуального капіталу, окреслено унікальні виклики, з якими стикається агробізнес, ключові завдання та чинники адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки. Обґрунтовано вектори адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки, визначено критерії та індикатори оцінки її успішності та необхідні інструменти для цього процесу. Аргументовано, що визначені вектори можуть слугувати основою для розробки стратегій адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до викликів цифрової економіки, сприяючи підвищенню гнучкості, інтелектуалізації, конкурентоспроможності, екологізації, ефективності, інклюзивності, компетентності.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, підприємства аграрної сфери, цифрова економіка, потенціал розвитку, адаптація, вектори.

The article clarifies the essence of the potential for the development of intellectual capital, in particular, it is noted that in the context of the intellectual capital of agricultural enterprises, the potential for development includes the ability to introduce innovations, adapt to changing market conditions, expand the competencies of employees and use new technologies. The unique challenges faced by agribusiness, key tasks and factors for adapting the potential for the development of intellectual capital of agricultural enterprises to the conditions of the digital economy are outlined. The vectors for adapting the potential for the development of intellectual capital of agricultural enterprises to the conditions of the digital economy are substantiated (the introduction of modern digital technologies; the development of human resources; the development of new business models, the use of financial technologies (FinTech), digital platforms and social networks; the use of analytical tools for collecting and processing information, the creation of modern logistics centers for storing and transporting products; increasing environmental and social responsibility; partnership with universities and scientific organizations). The criteria (adaptation, effectiveness, strategicity) and indicators for assessing its success are determined. Adaptation of intellectual capital to the conditions of the digital economy requires a systematic approach that takes into account various aspects of the activities of agricultural enterprises, therefore, it is important to regularly monitor these indicators and adjust strategies in accordance with changes in the technological and market environment. Successful adaptation of the potential for the development of intellectual capital of agricultural enterprises to the conditions of the digital economy is a complex and multifaceted process that requires the use of various tools, the necessary tools for this process are proposed. It is argued that the identified vectors can serve as the basis for developing strategies for adapting the potential for the development of intellectual capital of agricultural enterprises to the challenges of the digital economy, contributing to increasing flexibility, intellectualization, competitiveness, greening, efficiency, inclusiveness, and competence.

Keywords: intellectual capital, agricultural enterprises, digital economy, development potential, adaptation, vectors.

Постановка проблеми. Аграрний сектор має важливе значення для економіки країни, забезпечуючи продовольчу безпеку та створюючи робочі місця і адаптація потенціалу розвитку інтелектуального капіталу

стимулюватиме інновації, що, в свою чергу, сприятиме соціально-економічному розвитку підприємств аграрної сфери. В умовах зміни клімату і виснаження природних ресурсів підприємства аграрної сфери повинні

переходити до сталих практик, і адаптація потенціалу розвитку інтелектуального капіталу буде відігравати ключову роль у розробці та впровадженні інноваційних рішень, які сприятимуть збереженню ресурсів і зменшенню негативного впливу на довкілля. Водночас, актуальність визначення векторів адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки зумовлена тим, що цифрова економіка стає домінуючою моделлю ведення бізнесу в усіх сферах, включаючи аграрну, оскільки інтеграція цифрових технологій у сільське господарство відкриває нові можливості для оптимізації виробництва, управління ресурсами та підвищення ефективності. При цьому, впровадження цифрових технологій у підприємствах аграрної сфери потребує нових підходів до управлінських практик. І саме вектори адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу зорієнтують їх на включення аналітичних систем, впровадження автоматизації та використання даних для прийняття рішень, що дозволить зменшити ризики та підвищити результативність. Крім того, в умовах глобалізації та зростаючої конкуренції підприємства аграрної сфери повинні активно використовувати інтелектуальний капітал для забезпечення своєї конкурентоспроможності, а визначення векторів адаптації дозволяє підприємствам зосередитися на розвитку ключових компетенцій, інновацій, технологій, екологізації, енергоефективності, прозорості виробництва. Таким чином, визначення векторів адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки є важливим кроком для забезпечення їхньої стійкості, інноваційності та конкурентоспроможності в умовах швидко змінюваного бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Широке коло науковців підтверджує важливість і розглядає різні аспекти проблематики розвитку інтелектуального капіталу підприємств. з проміж них слід відзначити публікації, таких дослідників, як: С. Борисова, С. Єлецьких, О. Крук [1], Ю. Гайбура, Л. Загнітко [3], Л. Городянська [4], О. Гудзь, Н. Прокопенко, О. Харковина [5], Р. Манн, О. Нефедов [6], Н. Морозова, Т. Новікова, О. Христофорова, Т. Малафеев [7], В. Шеклтон [8], М. Юнацький [9], L. Edvinsson [10], S. Singh [11], T. Stewart [12] та інші. Проте, аграрній сфері приманна своя специфіка і для умов цифровізації економічного простору необхідно впроваджувати адаптаційні заходи щодо нарощення й зміцнення потенціалу

розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери, особливо в період після воєнного відновлення, а ці аспекти знаходяться осторонь наукових розвідок учених, що й пояснює цінність нашого дослідження.

Метою статті є визначення та обґрунтування векторів адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу. В умовах цифрової активізації й глобалізації, що спостерігається на тлі пандемії та агресивної війни росії, успішною стратегією відновлення країни буде нарощення й зміцнення потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств, що можна пояснити тим, що «Україна перебуває в стані ворожого нападу протягом 10 років через напади росії, які значно погіршили економічну, соціальну, екологічну та демографічну ситуацію в країні. Через обстріли та окупацію Україна регулярно втрачає важливу інфраструктуру, житло, територію, ресурси і т.д.» [6, с. 258]. Підтримуємо, ствердження, що «на сьогодні стратегічним ресурсом і економічною міццю країни, головним рушієм економічного зростання в умовах формування інноваційної моделі розвитку національної економіки, виступає інтелектуальний капітал» [7, с. 37].

Т. Стюарта пояснює, що «інтелектуальний капітал – це загальний запас колективних знань, інформації, технологій, навичок, експертизи, інтелектуальної власності, лояльності клієнтів та управління командою, які можуть бути використані для створення цінностей» [12, с. 67]. І далі, учений обґрунтовує важливість інтелектуального капіталу, окреслюючи його, як «упаковане корисне знання», та наголошуючи, що «інтелектуальний капітал стає найбільш цінним активом Америки» [12, с. 67]. Інші дослідники підтримують таку позицію, зокрема, Л. Едвінсон, деталізує, що «інтелектуальний капітал – це здатність перетворювати знання і нематеріальні активи на ресурси, що створюють багатство, шляхом примноження людського капіталу на структурний. Це ефект мультиплікатора інтелектуального капіталу» [10], при цьому, вітчизняні науковці обґрунтовують, що «інтелектуальний капітал стає все більш важливим компонентом внутрішнього та глобального розвитку» [6, с. 260]. Водночас, актуально наголосити, що при маючи незаперечний вагомий позитивний вплив на соціально-економічний поступ, активний розвиток інтелектуального капіталу може і негативно впливати на економічне зростання окремих країн, так, економічно потужні країни щоб захистити своє

технологічне лідерство й домінування, часто використовують агресивну політику захисту інтелектуальної власності відсторонюючи інші країни від своїх новітніх технологій. Дослідження підтверджують, що «компанії активно захищають інтелектуальний капітал для отримання конкурентної переваги та збільшення частки ринку» [11]. Тому, «враховуючи ситуацію, яка існує на ринку праці, низький рівень якості надання освітніх та соціальних послуг, зменшення доходів, зниження рівня особистого споживання, поширення бідності, процес використання інтелектуального капіталу уповільнюється. Проблема збереження і зміцнення інтелектуального капіталу, на сьогодні потребує розв'язання, оскільки має велике значення» [7, с. 37].

Сам термін «потенціал», походить від латини: *potentia* – «сила», «міць», тобто передбачає наявність ресурсів та можливостей. В українській мові, «потенціал» визначають як «резерв чи запас чогось, включаючи приховані здібності, сили для різних видів діяльності» [2]. Таким чином, потенціал розвитку, це сукупність можливостей, ресурсів, здібностей, властивостей, які можуть бути реалізовані для досягнення прогресу, вдосконалення, зростання в різних сферах діяльності. Фактично, він визначає здатність підприємства використовувати наявні та перспективні ресурси для досягнення своєї мети та підвищення ефективності. Зокрема, у контексті інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери, потенціал розвитку включає здатність впроваджувати інновації, адаптуватися до змін ринкових умов, розширювати компетенції працівників та використовувати нові технології. Тобто, це не лише про те, що є зараз, а й про те, які горизонти можна відкрити завдяки спрямованим зусиллям за правильно прогнозованим вектором. «Однією з ключових переваг прогнозування є можливість вчасного виявлення потенційних проблем та ризиків, що дозволяє підприємству уникнути кризових ситуацій і вжити необхідних заходів для їх запобігання» [1, с. 85]. Слушним вважаємо ствердження, що «прогнозування в цілому націлене на пошук оптимальних тенденцій розвитку суб'єктів підприємницької діяльності в умовах постійної зміни факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. У реальній діяльності підприємство може успішно функціонувати, не приділяючи увагу побудові моделей прогнозування. Однак в умовах посилення конкуренції знання цих методів надає підприємцю переваги, особливо в період економічної нестабільності, коли мета підприємства – завоювання

та збільшення певної частки ринку, або взагалі його виживання» [9].

Для визначення векторів адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки важливим є: «аналіз і оцінювання ефективності діяльності, застосування провідних методів управління, прогнозування майбутніх результатів підприємства на підставі методів економіко-математичного моделювання та прогнозування» [3].

При цьому, вектори адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки мають врахувати унікальні виклики, з якими стикається агробізнес [4; 5; 7; 11], такими як залежність від погодних умов, вплив кліматичних змін, необхідність сталого розвитку, значний соціально-економічний вплив на національну економіку (агробізнес забезпечує робочі місця для значної частини населення, особливо в сільській місцевості, і сприяє продовольчій безпеці країни), потужний експортний потенціал, активне впровадження сучасних цифрових та агротехнологій. Акцентуємо, що в умовах цифрової економіки, «на додаток до традиційних інноваційних галузей (авіаційна, ракетна техніка, ядерна енергетика, електроніка та зв'язок), набирають обертів такі галузі, як біотехнологія, нанотехнології, хімічні та нові матеріали, а також інформаційні технології» [6, с. 261], тобто «нинішній етап характеризується швидким виробництвом і поширенням інновацій, таких як: штучний інтелект та машинне навчання; поява інтелектуальних додатків; поява Інтернету речей; віртуальна та доповнена реальність; використання цифрової пари; застосування технології блокчейн; широке використання месенджера» [13].

Водночас, визначення векторів адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки має вирішувати кілька ключових завдань [4; 5; 7; 11]: розробка системи оцінки і моніторингу інтелектуального капіталу, що дозволить виявити сильні та слабкі сторони; інвестування в навчання та розвиток персоналу, запровадження програм підвищення кваліфікації; стимулювання інновацій, підтримка стартапів, створення умов для впровадження нових технологій та практик; формування корпоративної культури, яка мотивує обмін знаннями, співпрацю та командну роботу; впровадження сучасних управлінських технологій та інструментів для покращення прийняття рішень на основі даних та аналітики; взаємодія з партнерами,

науковими установами, громадськими організаціями, громадами, оцінка соціального впливу та впровадження відповідних соціальних ініціатив; гнучкість та адаптація до змін зовнішнього середовища й технологій; створення й впровадження нових продуктів та послуг, що відповідають потребам споживачів та вимогам ринку. Виконання цих завдань сприятиме розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери та їхньому успішному функціонуванню в конкурентних умовах сучасного ринку. Цікаво, що «ефективне лідерство часто компенсує брак матеріальних та інтелектуальних ресурсів» [8, с. 14].

Наголосимо, що, адаптація потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки залежить від низки чинників [4; 5; 7; 11]: технологічної інфраструктури; рівня підготовки та спеціалізації працівників; доступу до інвестицій та фінансування для впровадження нових технологій і розвитку інтелектуального капіталу; наявності сприятливого нормативного поля, яке підтримує розвиток цифрових технологій в агросекторі, а також захисту інтелектуальної власності; інноваційної активності, сприйняття нових технологій, готовності керівництва і працівників до змін; співпраці й взаємодії з партнерами й науковими установами; рівня використання аналітики для прийняття обґрунтованих рішень; рівня використання цифрових платформ, соціальних мереж для бізнес-процесів та взаємодії із споживачами; впливу глобалізаційних тенденцій та міжнародних стандартів, у тому числі екологічних, на розвиток аграрної сфери. Усі названі чинники взаємопов'язані і вимагають комплексного підходу для успішної адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств до цифрових умов в аграрній сфері. При цьому, «визначальну роль у відтворенні відіграє виробництво, під час якого відбувається тісна взаємодія основних складових продуктивних сил – інтелектуального потенціалу людини та об'єктів необоротних матеріальних і нематеріальних ресурсів. Відтепер вимоги до трудової діяльності людини, особливо до якості її інтелектуального потенціалу, істотно посилюються разом із вимогами до якості економічних ресурсів підприємства в процесі впровадження інновацій» [4, с. 100].

Таким чином, адаптація потенціалу розвитку інтелектуального капіталу аграрних підприємств до умов цифрової економіки доцільно здійснювати за наступними векторами:

впровадження сучасних цифрових технологій (освоєння точного землеробства, використання IoT (інтернет речей), дронів, GPS-навігації для моніторингу стану посівів, ґрунту та погодних умов, запровадження систем управління даними (Big Data) для оптимізації використання ресурсів, підвищення врожайності, зменшення витрат, використання штучного інтелекту для прогнозування врожайності, управління ризиками та автоматизації процесів);

розвиток кадрового потенціалу (навчання працівників новим цифровим технологіям, включаючи програми підвищення кваліфікації та перепідготовки, створення умов для творчої праці, формування команд для інтеграції технологій у виробництво);

розробка нових бізнес-моделей, які використовують фінансові технології (FinTech) для полегшення доступу до кредитування та інвестицій, цифрові платформи для продажу продукції, краудфандингові платформи для залучення інвестицій у нові технології, соціальні мережі для комунікацій й взаємодії зі споживачами;

використання аналітичних інструментів для збору та обробки інформації, розробка системи моніторингу та оцінки ефективності підприємства й інтелектуального капіталу, створення сучасних логістичних центрів для зберігання та транспортування продукції;

підвищення екологічної та соціальної відповідальності (впровадження екологічних ініціатив, сталих практик ведення сільського господарства, що відповідають вимогам цифрової економіки, залучення споживачів до процесу формування екологічно чистої продукції через цифрові платформи);

партнерство з університетами та науковими організаціями для розробки та впровадження нових технологій, участь у спільних дослідженнях та проектах.

Оцінку успішності адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки варто здійснювати за наступними критеріями та індикаторами:

критерій адаптації характеризується індикаторами: інноваційності, гнучкості, кадрової компетентності, соціалізації, інформаційної культури;

критерій результативності характеризується індикаторами: фінансовими, ресурсної ефективності; продуктивності праці, автоматизації бізнес процесів;

критерій стратегічності характеризується індикаторами: конкурентоспроможності, екологічності, репутації, соціальної відповідальності, інклюзивності, креативності.

Адаптація інтелектуального капіталу до умов цифрової економіки вимагає системного підходу, який враховує різноманітні аспекти діяльності підприємств аграрної сфери, тому, важливо регулярно моніторити ці індикатори і коригувати стратегії відповідно до змін у технологічному та ринковому середовищі, зокрема можна використати «концептуальну системно-динамічну модель, яка дає змогу аналізувати ефективність використання інтелектуального капіталу, в динаміці, прогнозуючи вплив на показники інтелектуального капіталу кількісних змін за окремими групами інтегральних параметрів» [7, с. 45].

Успішна адаптація потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки є складним і багатограним процесом, який вимагає використання різноманітних інструментів:

цифрові платформи (ERP-системи (управління ресурсами підприємства) для інтеграції всіх бізнес-процесів, CRM-системи для управління відносинами з клієнтами, спеціалізовані аграрні платформи для моніторингу врожайності, умов вирощування тощо);

використання аналітичних інструментів для обробки великих обсягів даних, зібраних з полів, ринків та споживчого попиту, прогнозування тенденцій на основі аналітики даних;

Internet of Things (IoT), впровадження сенсорних технологій для моніторингу стану рослин, ґрунту, мікроклімату тощо;

штучний інтелект (AI), використання алгоритмів машинного навчання для оптимізації процесів, таких як планування посівів, управління ресурсами, виявлення захворювань рослин;

блокчейн для забезпечення прозорості та безпеки в ланцюгах постачання, а також для управління контрактами.

Підсумовуючи, зазначимо, що визначені вектори можуть слугувати основою для розробки стратегій адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до викликів цифрової економіки, сприяючи підвищенню гнучкості,

інтелектуалізації, конкурентоспроможності, екологізації, ефективності, інклюзивності, компетентності.

Висновки. У статті уточнено сутність потенціалу розвитку інтелектуального капіталу, зокрема, зазначено, що у контексті інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери, потенціал розвитку включає здатність впроваджувати інновації, адаптуватися до змін ринкових умов, розширювати компетенції працівників та використовувати нові технології. Окреслено унікальні виклики, з якими стикається агробізнес, ключові завдання та чинники адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки. Обґрунтовано вектори адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки (впровадження сучасних цифрових технологій; розвиток кадрового потенціалу; розробка нових бізнес-моделей, використання фінансових технологій (FinTech), цифрових платформ та соціальних мереж; використання аналітичних інструментів для збору та обробки інформації, створення сучасних логістичних центрів для зберігання та транспортування продукції; підвищення екологічної та соціальної відповідальності; партнерство з університетами та науковими організаціями). Визначено критерії (адаптації, результативності, стратегічності) та індикатори оцінки її успішності. Успішна адаптація потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до умов цифрової економіки є складним і багатограним процесом, який вимагає використання різноманітних інструментів, запропоновано необхідні інструменти для цього процесу. Аргументовано, що визначені вектори можуть слугувати основою для розробки стратегій адаптації потенціалу розвитку інтелектуального капіталу підприємств аграрної сфери до викликів цифрової економіки, сприяючи підвищенню гнучкості, інтелектуалізації, конкурентоспроможності, екологізації, ефективності, інклюзивності, компетентності.

Список використаних джерел:

1. Борисова С.Є., Єлєцьких С.Я., Крук О.М. Прогнозування фінансових показників суб'єкта підприємницької діяльності: вибір оптимального методу. *Бізнес-навігатор*. Випуск 1 (74) 2024. С. 84–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.74-13>
2. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*: уклад. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
3. Гайбура Ю.А., Загнітко Л.А. Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 968–974. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/167.pdf
4. Городянська Л. В. Структура відтворення інтелектуального потенціалу людини: інноваційний аспект. *Освітня аналітика України*. 2022. № 2 (18). С. 99–111.

5. Гудзь О.Є., Прокопенко Н.С., Харковина О.Г. *Розвиток інтелектуального капіталу*: монографія. Львів : ЛігаПрес. 2018. 184 с.
6. Манн Р.В., Нефедов О.В. Формування передумов інноваційного розвитку підприємств на основі інтелектуального капіталу. *Бізнес-навігатор*. Випуск 1 (74) 2024. С. 257–264.
7. Морозова Н., Новікова Т., Христофорова О., Малафєєв Т. Інструментальні засади аналізу інтелектуального капіталу соціально-економічних систем. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2022. № 1 (4). С. 36–48. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2022-1-04>
8. Шеклтон В. *Психологія лідерства у бізнесі*. Київ. Знання. 2003. 222 с.
9. Юнацький М.О. Огляд сучасних методів прогнозування фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/42.pdf
10. Edvinsson L. Developing intellectual capital at Skandia. *Long Range Planning*. 1997. № 20 (3), P. 366–373. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/S0024-6301\(97\)90248-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0024-6301(97)90248-X)
11. Singh S. Innovation, intellectual property rights and competition policy. *Innovation and Development*. 2015. № 5 (1), P. 147–164.
12. Stewart T.A. *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. New York, NY: Bantam Doubleday Dell Publishing Group. 1997. 543 p.
13. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2021). WIPO IP Facts and Figures 2020. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4533>

References:

1. Borysova S. Ie., Yeletsykh S. Ia. & Kruk O. M. (2024) Prohnozuvannia finansovykh pokaznykiv sub'ekta pidpriemnytskoi diialnosti: vybir optymalnoho metodu [Forecasting the financial performance of a business entity: choosing the optimal method]. *Biznes-navihator*. No 1 (74). Pp. 84–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.74-13> (in Ukrainian)
2. Busel V. T. (2022) Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Kyiv: VTF “Perun”, 1440 p. (in Ukrainian)
3. Haibura Yu. A. & Zahnitko L. A. (2017) Finansove prohnozuvannia yak element upravlinnia finansovymy resursamy pidpriemstva [Financial forecasting as an element of managing an enterprise's financial resources]. *Ekonomika i suspilstvo*. No 9. Pp. 968–974. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/167.pdf (in Ukrainian)
4. Horodianska L. V. (2022) Struktura vidtvorennia intelektualnoho potentsialu liudyny: innovatsiinyi aspekt [The structure of reproduction of human intellectual potential: an innovative aspect]. *Osvitnia analityka Ukrainy*. No 2 (18). Pp. 99–111. (in Ukrainian)
5. Hudz O. Ie., Prokopenko N. S. & Kharkovyna O. H. (2018) *Rozvytok intelektualnoho kapitalu* [Development of intellectual capital]: monohrafiia. Lviv: LihaPres. 184 p. (in Ukrainian)
6. Mann R. V. & Nefedov O. V. (2024) Formuvannia peredumov innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv na osnovi intelektualnoho kapitalu [Formation of prerequisites for innovative development of enterprises based on intellectual capital]. *Biznes-navihator*. No 1 (74). Pp. 257–264. (in Ukrainian)
7. Morozova N., Novikova T., Khrystoforova O. & Malafieiev T. (2022) Instrumentalni zasady analizu intelektualnoho kapitalu sotsialno-ekonomichnykh system [Instrumental principles of intellectual capital analysis of socio-economic systems]. *Finansovo-kredytni systemy: perspektyvy rozvytku*. No 1 (4). Pp. 36–48. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2022-1-04> (in Ukrainian)
8. Sheklton V. (2003) *Psykhohohiia liderstva u biznesi* [Psychology of leadership in business]. Kyiv: Znannia. 222 p. (in Ukrainian).
9. Yunatskyi M. O. (2018) Ohliad suchasnykh metodiv prohnozuvannia finansovoho stanu pidpriemstva [Overview of modern methods for forecasting the financial condition of an enterprise]. *Efektivna ekonomika*. No 4. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/42.pdf (in Ukrainian).
10. Edvinsson L. (1997). Developing intellectual capital at Skandia. *Long Range Planning*. No 20 (3). Pp. 366–373. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/S0024-6301\(97\)90248-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0024-6301(97)90248-X)
11. Singh, S. (2015). Innovation, intellectual property rights and competition policy. *Innovation and Development*. No. 5(1). Pp. 147–164.
12. Stewart T. A. (1997). *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. New York, NY: Bantam Doubleday Dell Publishing Group. 543 p.
13. World Intellectual Property Organization (WIPO) (2021). WIPO IP Facts and Figures 2020. Available at: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4533>